

sluiten een verbond voor het leven. De tuinbazen genieten van de boomen en de vogels en de kapellen. De Kroon heeft aan 't slot zijn conclusie. De jeugd speelde eens haar gouden tijd onder de boomen. En nu is die jeugd groot geworden: de eene is zus, de andere zoo uitgegroeid; een paar zijn er gevallen. Het leven is een groot raadsel. Dit is eigenlijk de les in het boek: het leven — een raadsel. En wie geeft de oplossing?

In „Bolle,” het boek van Joh. Vis lezen we ook van het raadsel des levens. Ook hier vraagt de mensch naar het waarom. Bolle is een visscher, het boek waarin hij hoofdpersoon is, is een boek van de zee en het visschersleven. De auteur is een verteller. Het is een eenvoudig boek. Fragmentarisch — met Bolle als bindende figuur.

Maar een boek, dat om meer dan één reden aandacht verdient. Joh. Vis heeft het leven wát goed waargenomen. Hij kent het visschersbedrijf tot in de bijzonderheden. Hij kent de mentaliteit van den visscher. En hij weet het leven knap uit te beelden. Ik denk b.v. aan den afslag tegen de dijkglooing — aan de herbergtooneelen — aan den barbierswinkel — aan den arbeid met de netten, de vangsten — aan den strijd met wind en golven — aan de ongelukken, die het leven van die menschen verwoesten.

Maar vooral aan het innerlijk leven, het zieleleven van Bolle. Een teleurgestelde liefde knaagt levenslang en uit zich soms treffend. Dit boek is in bewogenheid geschreven. De auteur heeft dit zieleleven van Bolle verstaan en meegeleefd.

Bolle heeft Berthe liefgehad, ook toen ze ver van hem in Enschede woonde. En het is ontroerend te lezen, hoe diep deze liefde was geworteld.

De reacties van Bolle op het godsdienstig leven zijn heel natuurlijk. Eigenlijk is het verhaal dat van een reeks felle reacties. Na het celleven koopt Bolle zijn botter. Hij is kind van de zee. Hij is één met zijn schip. Hij is blij met goede vischresultaten, maar ook in den arbeid zelf. Hij heeft zijn critiek op dominees en kerkmensen en op het bijgeloof van de plaats en op wetenschappelijke lezingen over visschen en water en niet het minst op de droogmaking van zijn Zuiderzee. Hij geeft uiting aan die critiek op zijn manier, met de woorden uit zijn vocabulaire. Hij staat vijandig tegenover het leven en vecht. Maar den zwaarsten strijd moet hij voeren tegen Bolle. Bolle is de mensch. De vechtende mensch. De mensch, die het niet eens is met zijn lot. Het gaat allemaal verkeerdt. En waar is de rust, de vrede, de blijheid, die met het leven verzoent?

Berthe wordt begraven in haar geboorteplaats. Ze was een zwerfster geworden, een verloren type, maar die door 't Leger des Heils uit de modder was gehaald en de laatste jaren als heilsoldate goed werk had verricht.

En Bolle hoort op het kerkhof, wat de

dominee van haar vertelt. Of eigenlijk vertelt hij maar weinig van haar. Eigenlijk alleen maar dit, dat voor haar maar één woord alles beteekende.

Eén woord, één naam.

„Jezus!”

En als Bolle bij den predikant op de studeerkamer zit, valt daar nog een hagel van critiek op die zich Christenen noemen, dominee niet uitgezonderd. Maar Bolle wordt onderwezen. En als hij hoort, dat het Berthe alleen maar ging om Jezus en dat de boodschap, die bij haar graf gebracht werd ook voor hem was, staat hij op en gaat hij heen.

Bolle was al wel weer in de kerk geweest en aan de critiek van de menschen had hij zich niet gestoord. Maar het leven had hem weer in den strijd geworpen.

De staf des broods dreigde gebroken te worden.

En toch was de verandering gekomen. Want God had Bolle niet losgelaten. En als dit in een menschenleven een feit blijkt, is zoo'n leven gered.

De laatste vaart op zijn zee in een stormnacht. Een ongeluk. De botter is op het anker van den baggermolen geloopt. De baggermolen was de vloek voor den visscher. En in de worsteling om schip en leven te behouden verliest Bolle. Hij glijdt uit op het natte dek en plonst in zee. Zijn knecht kan hem niet redden, moet voor eigen leven strijden op het wrak.

Bolle vecht in het water. En hij komt om in de verraderlijke gul. Een paar handen grijpen in de duisternis. Een laatste woord scheurt de lucht. Een naam: „Jezus!”

„Dan sluit het water zich boven Bolle. De golven rollen voort en een eeuwigheid begint.”

Den dag na de begrafenis, een week na

Naar een schilderij van Roeland Koning